QORTI ĊIVILI
PRIM'AWLA
(SEDE KOSTITUZZJONALI)

ONOR. IMĦALLEF
ROBERT G. MANGION

SEDUTA TAS-6 TA' FRAR 2020

Numru fuq il-lista: 1

Referenza Kostituzzjonali nru. 30/2019 RGM

Fl-Atti tar-Referenza Kostituzzjonali tal-10 ta' Jannar 2019 mill-Qorti Ċivili (Sezzjoni tal-Familja) (L-Onorevoli Mħallef Abigail Lofaro) fl-atti tar-rikors ġuramentat numru 125/18 AL fl-ismijiet:-

Carmen Grixti

vs.

Ivan Grixti

Il-Qorti:

Rat ir-Referenza magħmula mill-Qorti Ċivili (Sezzjoni tal-Familja) fl-10 ta' Jannar 2019 (Sedenti l-Onorevoli Mħallef Abigail Lofaro) li permezz tagħha u

għar-raġunijiet hemm imfissra din il-Qorti intalbet tistħarreġ il-kwestjoni kostituzzjonali segwenti:

1. Tiddetermina u tiddikjara jekk hemmx jew jistax ikun hemm ksur tad-dritt fundamentali tal-attriċi għall-smigħ xieraq skont l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertaijiet Fondamentali (regolata wkoll mill-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta – Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea) billi l-avukat difensur tal-konvenut f'din il-kawża, ossia l-Avukat Dottor Abigail Critien, hija wkoll Assistent Ġudizzjarju assenjata mal-Qorti li qiegħda tisma' l-kawża ta' separazzjoni personali bejn il-partijiet;

2. jekk fl-affermattiv, tordna r-rikuża tal-Imħallef sedenti mill-kawża;

Rat ir-**Risposta ta' l-Avukat Generali** ppreżentata fis-26 ta' Marzu, 2019 fejn ingħad kif ġej:

1. Illi qabel xejn, billi bħala prinċipju ġenerali, kull Imħallef huwa maħsub u mibsur li huwa indipendenti u imparzjali fit-tmexxija ta' kawża li qed tinstema' quddiemu, allura jaqa' fuq Carmen Grixti li turi li f'dan il-każ jeżistu raġunijiet oġġettivi li jindikaw li l-Onorevoli Imħallef Lofaro mhijiex sejra taqdi d-dmirijiet kostituzzjonali tagħha, kif maħluf minnha skont l-**artikolu 10 tal-Kap 12 tal-Liġijiet ta' Malta**;

2. Illi bla ħsara għal dak li għadu kemm ingħad, imbilli l-avukata ta' Ivan Grixti inzertat li tipprovdi servizzi bħala assistenta ġudizzjarja lill-Onorevoli Imħallef Lofaro, ma jfissirx b'daqshekk li l-Imħallef Lofaro sejra xxaqleb tabilfors favur il-klijent tal-assistenta ġudizzjarja tagħha;

3. Illi lanqas ma ntwera b'mod oġġettiv, x'interess jista' jkollu Imħallef li ma jżommx ruħu imparzjali f'kawża, għar-raġuni biss li wieħed mill-avukati li qegħdin jidhru għall-partijiet, ħabat li jaħdem bħala assistent ġudizzjarju tiegħu. Bħalma lanqas ma ntwera b'mod oġġettiv x'vantaġġ proċesswali jista' jikseb avukat li jaħdem

ukoll bħala assistent ġudizzjarju ta' Imħallef, meta mqabbel ma' avukat ieħor li mhuwiex assistent ġudizzjarju ta' dak l-istess Imħallef;

4. Illi fuq kollox, l-Imħallef huwa dejjem marbut bir-regola stabbilita fl-**artikolu 8 tal-Kap 12 tal-Liġijiet ta' Malta**, *viz.* li huwa ma jistax, ħlief fil-qorti bil-miftuħ, jitkellem mal-avukati u mal-partijiet fuq kawża li qed tinstema' quddiemu. Din ir-regola tgħodd ukoll anke meta l-avukat konċernat ikun jaħdem bħala assistent ġudizzarju tal-qrati;

5. Illi lil hinn minn dan, wieħed ma jridx ineħħi wkoll minn quddiem għajnejh il-fatt li skont l-**artikolu 41(8) tal-Kap 12 tal-Liġijiet ta' Malta**, hemm jedd tal-appell quddiem il-Qorti tal-Appell b'kompetenza superjuri, minn kull sentenza mogħtija mill-Qorti Ċivili (Sezzjoni tal-Familja). Ta' min jgħid hawnhekk, li l-appell jista' jsir kemm fuq punt ta' fatt u kif ukoll fuq punt ta' liġi. Jiġifieri l-appell tista' tgħid jista' jsir fuq kollox inkluż dwar jekk kienx hemm *personal bias* mill-ġudikant fl-ewwel istanza u kif ukoll dwar kif dan il-ġudikant interpretata l-fatti tal-kawża u applika l-liġi;

6. Illi fil-fehma tal-esponenti r-rimedju tal-appell jinnewtralizza kull biżgħa jew kull tħassib li jista' jkollha Carmen Grixti dwar l-Onorevoli Imħallef Lofaro. (ara b'eżempju ***Bryan vs. Ir-Renju Unit*** (App. 19178/91, 22 ta' Novembru 1995). Ilmenti marbuta ma' ksur tal-prinċipji ta' ġustizzja naturali u ta' *bias* huma punti legali u fattwali li jistgħu jiġu mistħarrġa mill-Qorti tal-Appell. Kemm hu hekk il-Qorti tal-Appell għandha b'attribuzzjoni l-poter residwali li tirrimedja għal sitwazzjonijiet ta' vjolazzjoni tar-regola fondamentali għal smigħ xieraq anke lil hinn minn dak li hu provvdut fil-**Kodiċi ta' Organizazzjoni u Proċedura Ċivili** (ara *inter alia* ***Busy Bee Ltd vs. Joseph M. Said***, Appell Inferjuri. 21 ta' Marzu 1997 u ***Design Elements Limited vs. Francis Busuttil & Sons (Marketing) Limited***, Appell tat-8 ta' Ġunju 2006). Mhumiex il-qrati kostituzzjonali biss li huma kompetenti li jiddeterminaw kwistjonijiet pertinenti mal-prinċipji tal-ġustizzja naturali imma kull Qorti;

Għaldaqstant għar-raġunijiet fuq imfissra l-esponent jitlob lil din l-Onorabbli Qorti sabiex it-tweġiba għar-referenza kostituzzjonali mibgħuta mill-Qorti Ċivili (Sezzjoni tal-Familja), b'riħet is-sentenza tal-10 ta' Jannar 2019, għandha tkun fis-sens li

Carmen Grixti ma batietx u lanqas sejra ġġarrab ksur tal-jedd għas-smigħ xieraq tagħha taħt l-**artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta** u l-**artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea**, jekk kemm-il darba l-Onorevoli Imħallef Abigail Lofaro tkompli tisma' l-kawża, fejn fiha qed tidher l-Avukata Abigail Critien, li hija mgħobbija b'xogħol bħala Assistenta Ġudizzjarja tagħha;

L-esponent jagħlaq billi jsostni li l-ispejjeż ta' din ir-referenza kostituzzjonali għandhom jitħallsu minn Carmen Grixti minħabba li din ġiet imqanqla fuq inizjattiva tagħha stess.

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat il-provi kollha li tressqu mill-partijiet;

Rat in-nota ta' sottomissjonijiet tal-intimat Dr. Ivan Grixti ippreżentata fit-23 ta' Lulju 2019, in-nota ta' sottomissjonijiet tar-rikorrenti Carmen Grixti ippreżentata fil-31 ta' Lulju 2019 u n-nota ta' sottomissjonijiet tal-Avukat Ġenerali ppreżentata fis-26 t'Awwissu 2019;

Semgħet it-trattazzjoni finali tal-partijiet;

Rat illi l-kawża tħalliet għal-lum għas-sentenza.

Ikkunsidrat

Fit-18 ta' Mejju 2018 Carmen Grixti istitwiet proċeduri ta' separazzjoni minn ma' żewġha Dr. Ivan Grixti quddiem il-Qorti Ċivili (Sezzjoni Familja). Fil-21 ta' Ġunju 2018, il-konvenut Dr. Grixti ippreżenta risposta ġuramentata kif ukoll kontro-talba. Għal kontro-talba, r-rikorrenti Grixti ntavolata risposta ġuramentata fit-28 ta' Settembru 2018 u l-ewwel eċċezzjoni kienet taqra hekk:

"L-attriċi qabel xejn bir-rispett kollu tressaq eċċezzjoni ta' rikuża tal-Onor. Imħallef Abigail Lofaro minħabba nuqqas ta' imparzjalità oġġettiva, għar-raġuni illi l-avukat

tal-konvenut Ivan Grixti hija wkoll l-Assistent Ġudizzjarju assenjata lill-istess Imħallef u għalhekk għandha aċċess privileġġjat għall-Imħallef. Dan joħloq dehra ta' qrubija bejn l-Imħallef u l-Avukat li ddgħajjef id-dehra ta' imparzjalità oġġettiva li hija essenzjali għall-fiduċja pubblika fil-Qrati."[1]

Waqt it-trattazzjoni quddiem il-Qorti Ċivili (Sezzjoni Familja) ta' din l-ewwel eċċezzjoni għal kontro-talba, ir-rikorrenti issottomettiet fost oħrajn li jekk din l-eċċezzjoni ma tintlaqax ikun ifisser li "ma ingħatax smigħ mill-Qorti imparzjali"[2] u kien hawn fejn ġie ċċarat ukoll li jekk din l-eċċezzjoni ma tintlaqax ir-rikorrenti kienet ser tirriverti għal proċeduri kostituzzjonali sabiex jiġi dikjarat li kien hemm leżjoni għad-dritt ta' smigħ xieraq.

Għal din id-dikjarazzjoni l-Qorti tal-Familja għaddiet sabiex fl-10 ta' Jannar 2019 tippronunzja ruħha fuq l-ewwel eċċezzjoni rikonvenzjonali u wara li għamlet il-konsiderazzjonijiet meħtieġa dwar ir-rikuża ta' Imħallef għaddiet sabiex tiddeċiedi li l-eċċezzjoni hija ta' natura kostituzzjonali u ġaladarba din "tissupera l-kompetenza ta' din il-Qorti"[3] jeħtieġ li ssir referenza kostituzzjonali. Huwa għalhekk li din il-Qorti jeħtiġilha tagħti tweġiba għas-segwenti mistoqsija:

1. ***"Tiddetermina u tiddikjara jekk hemmx jew jistax ikun hemm ksur tad-dritt fundamentali tal-attriċi għal smigħ xieraq skont l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali (regolata wkoll mill-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta – <u>Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea</u>) billi l-avukat difensur tal-konvenut f'din il-kawża, ossia l-Avukat Dottor Abigail Critien, hija wkoll Assistent Ġudizzjarju assenjata mal-Qorti li qiegħda tisma' l-kawża ta' separazzjoni personali bejn il-partijiet;***

2. ***Jekk fl-affermattiv, tordna r-rikuża tal-Imħallef sedenti mill-kawża."***[4]

[1] Paġna 88 tal-proċess tal-proċeduri ta' separazzjoni.
[2] Paġna 122 tal-proċess tal-proċeduri ta' separazzjoni.
[3] Paġna 7 tal-proċess.
[4] Paġna 8 tal-proċess.

Ikkunsidrat

L-irwol tal-Assistent Ġudizzjarju

Fl-ewwel lok għandu jingħad li Assistent Ġudizzjarju kemm jekk huwa *full-timer* jew *part-timer* huwa maħtur mill-President ta' Malta[5] u dan wara li ssir għażla minn bord magħmul minn Imħallfin u membru wieħed maħtur mill-Kummissjoni għas-Servizz Pubbliku.[6] Dawn l-assistenti ġudizzjarji jiġu assenjati mill-Prim'Imħallef "f'qorti u għandhom jaġixxu taħt id-direzzjoni u l-kontroll tal-qorti li quddiemha jkun hemm il-każ pendenti, u għandu, b'żieda ma' kull setgħa li jistgħu leġittimament jingħataw minn dik il-qorti, jkollhom is-setgħa li jordnaw l-attendenza ta' kull persuna sabiex tixhed jew tagħmel affidavit jew dikjarazzjoni, jew iġġib dokumenti, f'dak il-post u ħin li jistgħu jiġu speċifikati fl-ordni." Dawn m'humiex l-unika funzjonijiet li għandhom l-assistenti ġudizzjarji u dan jingħad għaliex it-**tielet sub-artikolu tal-Artikolu 97A** jelenka lista mhux eżawrenti[7] ta' funzjonijiet li għandu l-assistent ġudizzjarju:

"(a) li jassistu fil-proċess ġudizzjarju u fuq talba tal-qorti li jipparteċipaw fil-proċedimenti li jkunu pendenti quddiem qorti, magħdud kull xogħol ta' riċerka jew xogħol ieħor meħtieġ għal daqshekk, u sabiex iwettqu dawk id-dmirijiet u jħaddmu dawk is-setgħat li huma jistgħu jkunu meħtieġa jew awtorizzati li jwettqu minn dik il-qorti;

(b) li jagħtu ġuramenti;

(ċ) li jieħdu x-xiehda ta' kull persuna li tinġieb b'xhud waqt kull proċediment;

(d) li jieħdu kull affidavit fuq kull ħaġa, inkluża ħaġa li jkollha x'taqsam ma' kull proċedimenti li jkunu ttieħdu jew li jkun hemm il-ħsieb li jittieħdu quddiem xi qorti jew quddiem qorti jew tribunal ta' kompetenza ċivili mwaqqfa b'liġi;

---

[5] Artikolu 97A tal-Kodiċi 12.
[6] http://www.judiciarymalta.gov.mt/judical-assistants aċċessata fl-10 ta' Jannar 2020.
[7] "Il-funzjonijiet tal-assistenti ġudizzjarji għandhom jinkludu"

(e) li jirċievu dokumenti prodotti ma' kull xiehda, affidavit jew dikjarazzjoni, inklużi b'mod partikolari xiehda, affidavit jew dikjarazzjoni kif imsemmija f'dan il-Kodiċi;

(f) li jkollhom dawk is-seduti kif jiġi deċiż mill-qorti, biex jiltaqgħu mal-avukati u l-prokuraturi legali tal-partijiet biex tiġi ppjanata t-tmexxija tal-kawża, u jistabilixxu dati għas-sottomissjoni ta' xiehda, talbiet jew atti ġudizzjarji oħra mill-partijiet."

Fl-**affidavit** tagħha **Dr. Abigail Critien** iddikjarat li xogħolha "bħala Assistent Ġudizzjarju hu s-segwenti

(a) Wara li ningħata l-inkarigu dwar xi kawża partikolari, niffissa d-dati u l-ħinijiet għas-seduti;
(b) Niffirma t-taħrikiet relattivi;
(c) Nisma' x-xhieda li jitressqu quddiemi waqt tali seduti;
(d) Ngħaddi t-traskrizzjoni ta' tali seduta lir-reġistru sabiex din tgħaddi għat-*typing* u sussegwentement jiġu mpoġġija fil-proċess;
(e) Jekk jinqalgħu xi problemi partikolari f'xi kawża, nagħmel nota fejn ninforma lill-Onorabbli Imħallef b'dak li jkun qed jiġri jew ninfurmaha waqt is-seduta relattiva meta tinstema' tali l-kawża;
(f) Fl-aħħar tax-xahar, bħal kull assistent ġudizzjarju ieħor / oħra nibgħat ir-rapport tax-xogħol li nkun għamilt u tas-seduti li nkun żammejt lill-amministrazzjoni li ta' kull xahar tibgħat għal tali rapport – liema rapport jintbagħat għand l-Imħallef."[8]

Iddikjarat ukoll li hija qatt ma aġixxiet ta' assistent ġudizzjarju fi proċeduri li hija jew xi avukat mill-uffiċċju fejn taħdem hi kienu jippatroċinaw lil xi parti. Tinsisti li hija qatt ma ddiskutiet xi każ pendenti tagħha jew ta' xi avukat li jaħdem fl-uffiċċju magħha mal-Imħallef Abigail Lofaro.

Rikuża ta' Imħallef

---
[8] Paġna 56 tal-proċess.

L-**Artikolu 734** tal-Kapitolu 12 jipprovdi lista ta' istanzi meta l-Imħallef jista' jiġi rikużat jew jista' minn rajh jastjeni milli jisma' kawża. Is-segwenti huma l-istanzi hemm imsemmija:

"(a) jekk ikun qarib mid-demm jew bi żwieġ, f'linja dritta, ma' waħda mill-partijiet;

(b) jekk ikun qarib mid-demm fil-grad ta' ħu, ziju jew neputi, pro-ziju jew pro-neputi jew kuġin, ta' waħda mill-partijiet, jew qarib bi żwieġ fi grad ta' ħu, zijujew neputi, ta' waħda mill-partijiet;

(ċ) jekk ikun tutur, kuratur, jew werriet preżuntiv ta' waħda mill-partijiet; jew ikun jew kien prokuratur ta'waħda mill-partijiet fil-kawża; jekk ikun l-amministratur ta' stabbiliment jew soċjetà fil-kawża, jew jekk waħda mill-partijiet tkun il-werrieta preżuntiva tiegħu;

(d) (i) jekk ikun ta l-parir tiegħu, ittratta quddiem il-qorti jew kiteb dwar il-kawża jew dwar kull ħaġa oħra li għandha x'taqsam mal-kawża jew tiddependi minnha,

(ii) jekk il-kawża kienet ġa ġiet quddiemu bħala imħallef jew bħala arbitru:

Iżda dan ma jgħoddx għal deċiżjoni, mogħtija mill-imħallef, meta ma tkunx qatgħet definitivament il-meritu fil-kwistjoni bejn il-partijiet, u lanqas għal sentenza li teħles *ab observantia*,

(iii) jekk ikun ħareġ flus għall-kawża,

(iv) jekk ikun xehed, jew jekk waħda mill-partijiet tkun bi ħsiebha ssejjaħlu bħala xhud;

(e) jekk hu, jew il-mara tiegħu, jew ir-raġel tagħha, ikollhom interess dirett jew indirett dwar kif tinqata l-kawża;

(f) jekk l-avukat jew prokuratur legali li jkun qed jidher quddiem imħallef ikun ibnu jew bintu stess, ir-raġel tagħha jew il-mara tiegħu jew axxendent tiegħu;

(g) jekk l-avukat jew prokuratur legali li jkun qed jidher quddiem imħallef ikun ħu jew oħt l-istess ġudikant;

(h) jekk l-imħallef jew ir-raġel tagħha jew il-mara tiegħu jkollhom kawża pendenti kontra xi waħda mill-partijiet fil-kawża jew ikun kreditur jew debitur ta' xi parti fil-kawża b'mod li jista' raġonevolment jagħti lok ta' suspett ta' interess dirett jew indirett li jista' jinfluwenza l-eżitu tal-kawża."

Istanza oħra hija meta l-kawża tkun ġa ġiet quddiem l-Imħallef u hu jkun tkellem fuq l-istess merti ta' dik il-kawża meta kien qed joqgħod bħala mħallef fil-Qorti ta' ġurisdizzjoni volontarja.

Nonostante li tinstab din il-lista u nonostante li l-**Artikolu 733**[9] tal-Kapitolu 12 jagħti l-impressjoni li l-lista li tinstab fl-Artikolu 734 hija waħda eżawrijenti, kien hemm istanzi fejn il-ġudikanti ġew rikużati fuq raġunijiet oltre dawk imsemmija fil-liġi. Fost dawn l-istanzi insibu (a) **Lawrence Grech et vs. L-Avukat Ġenerali et** (Rik Kost 37/2015)[10] fejn l-Imħallef li ġie assenjat il-kawża kien president ta' għaqda li hija marbuta ma' istituzzjoni reliġjuża meta l-kawża kienet kontra dik l-istituzzjoni reliġjuża; u (b) **General Workers Union vs. L-Avukat Ġenerali et** (Rik Kost 33/2017)[11] fejn l-Imħallef li ġiet assenjata l-kawża għandha ħutha u qraba oħra jaħdmu fid-ditta legali li kienet qiegħda tirrappreżenta lil waħda mill-partijiet; għalkemm ħadd mill-qraba tal-Imħallef ma kien qed jidher f'dawk il-proċeduri.

Fis-sentenza **Sandro Chetcuti vs. Avukat Generali et** (Rik Kost 8/2003) mogħtija mill-Qorti Kostituzzjonali fit-12 ta' Lulju 2005 ġie dikjarat illi:-

> "Anke jekk skont id-disposizzjonijiet relattivi tal-Kap. 12 ma hemmx lok ghall-rikuza - anzi jista' jkun hemm divjiet ta' astensjoni - izda tista' tinholoq sitwazzjoni fejn ikun hemm kuntrast mad-drittijiet fundamentali u kostituzzjonali ta' l-individwu bil-konsegwenza li dawn ta' l-ahhar ghandhom jipprevalu fuq id-disposizzjonijiet l-ohra tal-ligi ordinarja." (ara sentenzi Qorti Kostituzzjonali **Sant vs Kummissarju tal-Pulizija** 2/4/90**; Cachia vs Onor. Prim Ministru et 10/10/91; Bugeja et vs Onor. Prim Ministru noe et** 17/6/94 u PA (Sede Kostituzzjonali) **Ghirxi vs Onor. Prim Ministru et** 1/11/96). Kwindi anke jekk jista' ma jkunx hemm lok ta' rikuza a bazi tal-artikolu 734 tal-Kap. 12 ma jfissirx b'daqshekk illi l-kwistjoni tinghalaq hawn ghax l-imparzjalita` ta' gudikant hi wahda mis-salvagwardji tad-dritt ta' smigh xieraq u kwindi jekk il-ligi generali ma

[9] "L-imħallfin ma jistgħux jiġu r-rikużati u lanqas jistgħu jastjenu ruħhom milli joqogħdu f'kawża miġjuba quddiemhom fil-qorti li fiha huma maħtura biex joqogħdu, ħlief għal xi waħda mir-raġunijiet hawn wara msemmijin."
[10] Deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fis-7 ta' Marzu 2017.
[11] Deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fl-14 ta' Diċembru 2018.

tipprovdix rimedju fejn misthoqq, l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6 tal-Kap. 319 jistghu jigu invokati biex jekk hu misthoqq jinghata r-rimedju opportun.

[...] Indipendentement mill-fatt jekk ic-cirkostanzi kinux tali li kienu jintitolaw lill-parti li titlob ir-rikuza tal-gudikant skond il-ligijiet ta' procedura. Il-parametri ta' dawk il-ligijiet ghandhom jitqiesu li twessghu bil-provvedimenti tal-Kostituzzjoni u tal-Konvenzjoni Ewropeja li jiggarantixxu s-smiegh xieraq. Irid ghalhekk jigu interpretati fl-ispirtu taghhom u fil-dawl tal-principji enuncjati fil-gurisprudenza tal-Qorti u tal-Kummissjoni Ewropeja." (Dr. A. Mifsud vs On. Prim Ministru et filz-17 ta' Lulju 1996 (Kost)."

Din il-Qorti taqbel u tagħraf li r-raġunijiet li għalihom ġudikant jista' jiġi rikużat milli jkompli jisma' kawża m'humiex biss dawk li l-liġi nnifisha ssemmi u, f'każijiet eċċezzjonali, jista' ikun hemm raġunijiet oħrajn serji li jsarfu bħala xierqa għal tali astensjoni jew rikuża. L-istitut tar-rikuża jew tal-astensjoni huwa maħsub biex iħares l-aħjar interessi tal-ġustizzja, b'mod partikolari f'dak li jirrigwarda l-jedd ta' smigħ xieraq b'mod imparzjali u kif ukoll it-tisħiħ tal-fiduċja pubblika fl-amministrazzjoni tal-ġustizzja. In oltre l-aforisma "*justice must not only be done but must be seen to be done*" trid tiġi valutata fl-isfond tal-każ partikolari.

- **Allegat leżjoni tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni**

It-tieni sub-artikolu tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni jipprovdi li "*Kull qorti jew awtorità oħra ġudikanti mwaqqfa b'liġi għad-deċiżjoni dwar l-eżistenza jew l-estensjoni ta' drittijiet jew obbligi ċivili għandha tkun indipendenti u imparzjali; [...]*". Artikolu 6 (2) Konvenzjonali ukoll jipprovdi li t-Tribunal għandu jkun imparzjali u indipendenti: "*id-deċiżjoni tad-drittijiet ċivili u tal-obbligi tiegħu jew ta' xi akkuża kriminali kontra tiegħu, kulħadd huwa ntitolat għal smigħ imparzjali u pubbliku fi żmien raġonevoli minn tribunal indipendenti u imparzjali mwaqqaf b'liġi.*"

Illi fil-kliem l-awturi **Harris, O'Boyle & Warbrick** fil-ktieb ***Law of the European Convention on Human Rights***, *"Impartiality" means lack of prejudice or bias. To satisfy the requirement, the tribunal must comply with both a subjective and an objective test: The existence of impartiality for the purpose of Article 6 (1) must be*

determined according to a subjective test, that is on the basis of the personal conviction of a particular judge in a given case, and also according to an objective test, that is ascertaining whether the judge offered guarantees sufficient to exclude any legitimate doubt in this respect".

Fil-pubblikazzjoni ***Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*** (pubblikazzjoni tan-Nazzjonijiet Uniti) insibu illi *'As to the requirement of impartiality in article 6 (1) of the European Convention on Human Rights, the European Court of Human Rights has consistently ruled that it has two requirements, namely, one subjective and one objective requirement. In the first place, "the tribunal must be subjectively impartial", in that "no member of the tribunal should hold any personal prejudice or bias", and this personal "impartiality is presumed unless there is evidence to the contrary". Secondly, "the tribunal must also be impartial from an objective viewpoint", in that "it must offer guarantees to exclude any legitimate doubt in this respect".*

Fis-sentenza fl-ismijiet **Nadine Bonnici vs. Avukat Generali et** (Rik Kost 67/2012AE) deċiża minn din il-Qorti diversament preseduta fl-4 ta' Marzu 2013 (mhux appellata) ġie osservat illi

> L-imparzjalita' ta' qorti skond l-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni, normalment tfisser nuqqas ta' pregudizzju jew bias; "There are two tests for assessing whether a tribunal is impartial: the first consists in seeking to determine a particular judge's personal conviction or interest in a given case and the second is ascertaining whether the judge offered guarantees sufficient to exclude any legitimate doubt in this respect...... As to the second test, when applied to a body sitting as a bench, it means determining whether, quite apart from the personal conduct of any of the members of that body, there are ascertainable facts which may raise doubts as to its impartiality. In this respect even appearances may be of some importance. It follows that when it is being decided whether in a given case there is a legitimate reason to fear that a particular body lacks impartiality, the standpoint of those claiming that it is not impartial is important but not decisive. What is decisive is whether the fear can be held to be objectively justified." (***Lindon***

Otchakovskylaurens and July v France deciza fit-22 ta' Ottubru 2007 mill-Qorti Ewropeja ghad-Drittijiet Umani).[12]

Ghal dak li jikkoncerna t-test soggettiv, f'dan il-kaz ma saret l-ebda allegazzjoni li fil-kawza 961/2011 "...... the personal conviction of a judge ..... raises doubts about his or her independence or impartiality. The judge's lack of bias is presumed unless there is evidence to the contrary.........".

L-istitut tar-rikuża jew l-astensjoni tal-ġudikant jinbena fuq il-presuppost li l-ġudikant li quddiemu titressaq kawża huwa imparzjali u li huwa d-dmir tiegħu u mhux sempliċi privileġġ jew favur li huwa jisma' u jaqta' kull kawża li titressaq quddiemu.

F'dan ir-rigward tajjeb jingħad li biex raġuni twassal għall-astensjoni jew għar-rikuża ta' ġudikant din trid tkun waħda konkreta u mhux biss mistħajla. B'mod partikolari ingħad li "il-liġi ma tridx li, sempliċement għax parti jew oħra f'kawża 'tħoss' jew 'jidhrilha' li ġudikant jista' jkun parzjali, allura dak il-ġudikant għandu ma jiħux konjizzjoni ta' dik il-kawża. Apparti l-obbligu li l-liġi timponi fuq il-ġudikant li joqgħod f'kull kawża li tiġi lilu assenjata skond il-liġi u li jastjeni jew jilqa' l-eċċezzjoni tar-rikuża fil-każijiet biss fejn ikun legalment ġustifikat li huwa ma jkomplix jieħu konjizzjoni ta' dik il-kawża, mhux kull 'ħsieb' ta' parzjalita' li jista' talvolta jgħaddi minn moħħ parti jew oħra, jista' jingħad li huwa 'oġġettivament ġustifikat'. It-test oġġettiv ta' l-imparzjalita', anke kif mifhum mill-Qorti Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem jirrikjedi li jkun hemm bażi oġġettivament riskontrabbli

L-aġġudikant bil-ġurament tal-ħatra tiegħu jiggarantixxi l-imparzjalità u l-indipendenza li jsawru id-dritt għas-smigħ xieraq u għalhekk jeżistu dawk is-salvagwardji meħtieġa fil-mod kif ikun appuntat l-aġġudikant u fil-mod ta' kif għandu jmexxi l-proċeduri.

Imparzjalità soġġettiva u oġġettiva

[12] Ara wkoll (a) **Hauschildt v. Denmark** deċiża fl-24 ta' Mejju 1986 mill-Qorti Ewropeja għad-Drittijiet Umani; (b) **Micallef v. Malta** deċiża fil-15 t'Ottubru 2009 mill-Qorti Ewropeja għad-Drittijiet Umani.

Ir-rikorrenti Grixti fil-proċeduri pendenti quddiem il-Qorti Ċivili (Sezzjoni tal-Familja) m'hijiex qed tallega li hemm parzjalità soġġettiva da parti tal-ġudikant. Difatti fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha tissottometti li "ma hemm ebda dubju dwar l-imparzjalità soġġettiva tal-ġudikant u l-esponenti b'ebda mod ma trid timplika li hemm nuqqas ta' imparzjalità soġġettiva".[13] Għaldaqstant din il-Qorti ma tarax il-ħtieġa li tittratta dan il-punt ulterjorment.

Tgħaddi għalhekk sabiex tikkunsidra l-imparzjalità oġġettiva. Dwar dan il-punt ir-rikorrenti Grixti tgħid li "l-fatt illi l-Avukat tal-konvenut hija membru tal-*judiciary team* tal-ġudikant toħloq perċezzjoni ta' nuqqas ta' imparzjalità oġġettiva għax dik l-Avukat, appuntu għax membru tal-*judiciary team* tal-Imħallef, għandha aċċess għall-Imħallef li huwa aċċess privileġġjat għax Avukati oħra, fosthom l-Avukat tal-attriċi, ma għandhomx dak l-aċċess."[14]

Mil-lenti ta' imparzjalità oġġettiva, il-ġurisprudenza tgħallimna li biex raġuni twassal għall-astensjoni jew għar-rikuża ta' ġudikant din trid tkun waħda konkreta u mhux biss mistħajla. B'mod partikolari ingħad li "il-liġi ma tridx li, sempliċement għax parti jew oħra f'kawża 'tħoss' jew 'jidhrilha' li ġudikant jista' jkun parzjali, allura dak il-ġudikant għandu ma jiħux konjizzjoni ta' dik il-kawża"[15]. Dan ifisser li sempliċiment dubju m'huwiex grad għoli biżżejjed li jwassal għal rikuża.

Dr. Abigail Critien xhedet illi l-irwol prinċipali tagħha bħala assistent ġudizzjarju huwa li tisma' x-xhieda u li tgħaddi it-testimonjanza reġistrata bl-idejn fir-reġistru sabiex tiġi traskritta (ittajpjata) u eventwalment inserita fil-proċess. Dr Critien, bħala assistent ġudizzjarju part-time assenjata mal-Imħallef Abigail Lofaro ma tiġiex hekk appuntata f'kull kawża li fiha tkun qed tippresjedi l-Imħallef Lofaro. In-nomina ta' assistent ġudizzjarju issir b'digriet relattiv għal kawża partikolari fejn il-Qorti tqis xieraq li tagħmel tali nomina prinċipalment sabiex jitħaffef il-ġbir tal-provi f'dik il-kawża partikolari. La jirriżulta u lanqas ġie allegat illi Dr Critien ingħatat tali rwol fil-kawża pendenti quddiem il-Qorti Ċivili (Sezzjoni tal-Familja) li minnha skattat ir-

---

[13] Paġna 50 tal-proċess.
[14] *ibid.*
[15] **Gordon Grixti Fino vs. St. Patrick's Salesian School**, deċiża fit-30 ta' Settembru 2015, mill-Qorti tal-Appell (sede Inferjuri)

referenza kostituzzjonali in diżamina. Għall-kuntrarju jirriżulta illi l-Qorti tal-Familja f'dik il-kawża innominat bħala assistent ġudizzjarju lil ħaddieħor u cioe' lil Dr Maria Dolores Gauci. La ġie allegat u wisq anqas tresqet xi prova li Dr Critien intalbet mill-Qorti Ċivili (Sezzjoni tal-Familja) taqdi xi wieħed mid-doveri ta' assistent ġudizzjarju fil-kawża *de quo* fejn Dr Critien qed tippatroċinja waħda mill-partijiet.

Għall-kompletezza jingħad ukoll illi llum il-ġurnata hemm assenjati mal-imħallfin numru ta' ġuristi (court attorneys) li xogħolhom huwa li jassistu lill-ġudikant fir-riċerka u fl-abbozzar tas-sentenzi. A differenza ta' ħafna mill-assistenti ġudizzjarji, il-ġuristi huma ingaġġati *full time* u huma pprojbiti milli jagħmlu xogħol privat u dan sabiex jiġi mħares il-prinċipju ta' indipendenza u imparzjalità tal-Qorti.

Fid-deċiżjoni tal-Prim'Awla (sede Kostituzzjonali) fl-ismijiet **David Aquiliana vs. L-Onor. Prim Minsitru et** (Rik Nru 42/2006 JRM)[16] deċiża fil-31 ta' Mejju 2007 ġie ritenut illi :-

> "Minħabba li teżisti l-presunzjoni li ġudikant huwa imparzjali sakemm ma jintweriex mod ieħor, min jallega l-parzjalita' ta' ġudikant irid jipprova tali parzjalita' fil-fatt u mhux biss iqanqal dubju leġittimu b'inferenza jew sempliċi biżgħa;
>
> Illi dwar dan ikollu jingħad li m'huwiex biżżejjed li dan il-kriterju ta' imparzjalita' jissemma bħala sempliċi suspett: jeħtieġ li jkun ippruvat kif imiss. Kulħadd jista' jidħollu suspett li l-ġudikant li jkun ta sentenza li l-eżitu tagħha ma jintgħoġobx minn xi parti, sata' ma kienx imparzjali. Imma dan m'huwiex biżżejjed biex iwassal għas-sejbien ta' ċirkostanza ta' imparzjalita' jew ta' smigħ xieraq."

In oltre l-**Artikolu 8 tal-Kapitolu 12** jipprovdi li "l-imħallfin ma jistgħux, ħlief fil-qorti bil-miftuħ, direttament jew indirettament, jikkumnikaw mal-partijiet f'kawża li tkun quddiem waħda mill-qrati, jew mal-avukati, prokuraturi legali, jew ma' ħaddieħor fl-isem tal-partijiet, dwar kawża li f'dak iż-żmien tkun għad ma nqatgħatx, jew li tkun sejra tinbeda jew tissokta." Meta l-Imħallef ħadet il-ġurament tal-inkarigu

[16] Konfermata fl-Appell mill-Qorti Kostituzzjonali fil-25 ta' April 2008

ta' ġudikant hija ħalfet li l-inkarigu lilha mogħti sejra tagħmlu "bis-sewwa d-dmirijiet ta'mħallef bla favuri u mingħajr ma nżomm ma ħadd, kif irid il-ħaqq u l-jedd, u kif iridu l-liġijiet u d-drawwiet ta' Malta, għall-gieh t'Alla u tar-Repubblika ta' Malta, u li ma nikkomunika, direttament jew indirettament, ma' ebda waħda mill-partijiet f 'kawża f 'waħda jew oħra mill-qrati superjuri jew inferjuri, lanqas ma' l-avukati jew prokuraturi legali tagħhom, lanqas ma' ħaddieħor, fl-isem ta'waħda jew oħra mill-partijiet, dwar kawża li tkun għad ma nqatgħatx, jew li tkun sejra tibda jew tissokta f'waħda mill-qrati hawn fuq imsemmija, barra minn fil-qorti bil-miftuħ [...]"[17].

Il-Qorti Kostituzzjonali fil-kawża **Goldvest Company Limited vs. Attorney General** (Rik Nru 637/1998 GCD) fit-30 ta' Mejju 2001 ikkonfermat dak li ġie kkunsidrat mill-Ewwel Qorti fejn fiha kien ġie ssolevat il-punt li c-*chairman* tat-Tribunal Industrijali 'kien ghamel zmien imsieheb fil-*General Workers Union*':

> Il-fatt li c-*chairman* ta' tribunal kien membru ta' organizzazzjoni li taghha darba kien konsulent legali l-avukat ta' parti fi proceduri quddiem it-tribunal ma jfissirx li bejn ic-chairman u l-avukat hemm rabta li tohloq dubju ragjonevoli fuq l-imparzjalità tac-*chairman*. Ikun hemm dak id-dubju li kieku c-chairman kien, fiz-zmien meta qed jisma' l-kaz, f'pozizzjoni subordinata ghal wahda mill-partijiet fl-organizzazzjoni li fiha hu u dik il-parti jkunu msiehba, b'mod li l-karriera tac-chairman bhala msieheb f'dik l-organizzazzjoni tista' tiddependi fuq ir-rieda jew fuq is-setgha tal-parti.
>
> Dan ma hux il-kaz fil-kawza tallum; ic-*chairman* ma hux f'pozizzjoni ta' subordinazzjoni la ghall-intimat Saliba u lanqas ghall-avukat tieghu: ma hemm ebda relazzjoni gerarkika bejniethom.

Għalkemm mhix identika, xebh jista' jsir ukoll mas-sentenza fuq ċitata tal-Qorti Kostituzzjonali fl-ismijiet **David Aquilina vs. L-Onor. Prim Ministru et** (Rik Kost 42/2006) deċiża fil-25 t'April 2008 fejn il-lanjanza kostituzzjonali kienet tirrigwarda il-ġudikatur tat-Tribunal tat-Talbiet iż-Zgħar li jkun ukoll avukat prattikanti. L-ilment kien dwar is-sitwazzjoni maħluqa bit-twaqqf tat-Tribunal tat-Talbiet iż-Żgħar fejn

---

[17] Artikolu 10 tal-Kapitolu 12.

avukat appuntat bħala ġudikatur fit-Tribunal tat-Talbiet iż-Żgħar kien qed jiddeċiedi każijiet bejn partijiet assistiti minn avukati, liema avukati imbgħad jidhru bħala avukati f'kawżi fejn l-istess ġudikatur, issa bħala avukat difensur, ikun l-avversarju tagħhom. Kellha dan xi tgħid il-Qorti Kostituzzjonali fir-rigward;-

> Is-semplici fatt li gudikatur fit-Tribunal ikollu quddiemu bhala avukat persuna li f’xi okkazjoni precedenti kien qed jikkontesta maghha f’qorti ohra ma jistax ragjonevolment jaghti lok ghal suspett li dak il-gudikatur ser ikun parzjali billi jxaqleb kontra t-tezi tal-parti patrocinata minn dak l-avukat. Kieku kien mod iehor, il-konvivenza civili, fl-ambitu tal-funzjonament tas-sistema gudizzjarja, ssir impossibbli ghax jekk l-argument jittiehed ghall-konkluzjoni logika tieghu, anke imhallef jew magistrat jispicca ma jkunx oggettivament imparzjali ghas-semplici fatt li meta kien avukat kellu hafna kawzi li kkontesta fil-konfront ta’ dan jew dak l-avukat.

Ikkunsidrat;

Il-Qorti Ewropea għad-Drittijiet tal-Bniedem diġà kellha l-opportunità tikkunsidra l-uffiċju tal-assistent ġudizzjarju fis-sistema ġuridiku nostran b'rabta ma' każ fejn ġie allegat l-imparzjalita' tal-Qorti Kostituzzjonali. Fis-sentenza mogħtija mill-Qorti fi Strasburgu fl-ismijiet **Bellizzi v. Malta** (Appl Nru 46575/2009) fil-21 ta’ Ġunju 2011 wieħed mill-punti trattati u deċiżi jirrigwarda l-fatt li l-avukat difensur ta’ wieħed mill-partijiet kienet ukoll assistent ġudizzjarju assenjata mal-Prim' Imħallef li kien qed jippresjedi l-Qorti Kostituzzjonali li quddiemu ġie l-appell. Il-fatti rilevanti għall-kawża odjerna huma illi wara li appell ġie deċiż mill-Qorti Kostituzzjonali l-parti sokkombenti ilmentat illi l-assistent ġudizzjaru tal-Prim' Imħallef li ppresjeda dak l-appell kienet irrapreżentat waħda mill-partijiet fi stadju inizjali tal-proċeduri quddiem il-prim istanza. Allegat ukoll illi l-istess assistent ġudizzarju kienet assistit lill-Qorti Kostituzzjonali fl-abbozzar tas-sentenza mogħtija fl-istadju tal-appell. Irriżulta minn ittra mibgħuta mill-Prim' Imħallef ta' dak iż-żmien lill-Qorti ta' Strasburgu illi l-assistent ġudizzjarju in kwistjoni bl-ebda mod ma assitit lill-Qorti Kostituzzjonali fl-abbozzar tas-sentenza. Wara li l-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem eżaminat il-fatti rilevanti waslet għall-konklużżjoni illi l-imparzjalità oġġettiva tal-Prim Imħallef ma ġietx mittiefsa u konsegwentement instab li ma kien hemm l-ebda

vjolazzjoni tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni. Tenut kont ir-rilevanza notevoli tal-konsiderazzjonijiet tal-Qorti Ewropea għall-mertu tar-referenza kostituzzjonali li għandha quddiemha din il-Qorti, sejra tiċċita estensivament il-konsiderazzjonijiet ta' dik il-Qorti fir-rigward:-

"53. As to the objective test, it must be determined whether, quite apart from the judge's conduct, there are ascertainable facts which may raise doubts as to his impartiality. This implies that, in deciding whether in a given case there is a legitimate reason to fear that a particular judge lacks impartiality, the standpoint of the person concerned is important but not decisive. What is decisive is whether this fear can be held to be objectively justified (see *Wettstein*, cited above, § 44; and *Ferrantelli and Santangelo v. Italy,* § 58, 7 August 1996, *Reports* 1996-III).

54. In itself, the objective test is functional in nature: for instance, the exercise of different functions within the judicial process by the same person (see *Piersack v. Belgium*, 1 October 1982, Series A no. 53, pp. 14-15), or hierarchical or other links with another actor in the proceedings (see cases regarding the dual role of a judge, for example, *Wettstein*, cited above, § 47, and *Mežnarić v. Croatia*, no. 71615/01, 15 July 2005, representing the applicant's opponents and subsequently judging in a single set of proceedings and overlapping proceedings respectively), give rise to objectively justified misgivings as to the impartiality of the tribunal, which thus fail to meet the Convention standard under the objective test (see *Kyprianou v. Cyprus* [GC], no. 73797/01, § 121, ECHR 2005-XIII). It must therefore be decided in each individual case whether the connection in question is of such a nature and degree as to indicate a lack of impartiality on the part of the tribunal (see *Pullar*, cited above, § 38). The time-frame is relevant when assessing the significance of a judge's previous relationship to an opposing party (see *Walston v. Norway* (dec.), no. 37372/97, 11 December 2001).

[...]

59. The Court observes that in the Maltese system, the Legal Secretary of the Chief Justice is an appointed judicial assistant. In consequence it is the judicial assistants' role that needs to be examined. The Court notes that functions of judicial assistants

include, *inter alia*, assistance in the judicial process and, at the request of the court, participation in the proceedings, taking witness testimony and affidavits on matters connected with proceedings, receiving documents produced with any testimony, and holding sittings as may be directed by the court, together with issuing deadlines for the submission of evidence, pleadings or other judicial acts by the parties. As stated in the Government's submissions, judicial assistants may also draw up opinions in respect of the cases put to the court. In this light, the Court considers that the tasks entrusted to a judicial assistant in the Maltese system may be of important significance to the judicial process, and consequently, an individual performing the abovementioned tasks must be impartial for the proceedings to be Article 6 compliant.

60. The Court notes that in the present case, as admitted by the Government, Dr M. actively represented the applicants' opponents at an earlier stage of the proceedings (see paragraph 49 above). It is true that her previous involvement was temporary as she represented the applicants' opponents for only a few months from October 2002 until an unspecified date in 2003 when she withdrew. This was almost six years before the decision of the Constitutional Court of 27 February 2009. However, the proceedings dealt with the same subject matter, *inter alia*, the compliance of the MMA's actions with the Constitution and the Convention, and the consequent effects on the applicants' rights (see, conversely, *Puolitaival and Pirttiaho v. Finland*, no. 54857/00, § 51, 23 November 2004). What remains to be ascertained is the actual participation of Dr M. in the constitutional proceedings.

61. The Court firstly notes that quite apart from her general role as judicial assistant to the Chief Justice the applicants have not provided any evidence which suggests that Dr M. had been entrusted with the case. Indeed, it transpires from the relevant Maltese law that a judicial assistant may be involved in any named case only at the court's request. It may therefore be the case that a judicial assistant has no involvement in a particular suit as was in fact declared by the Chief Justice in relation to the present case. The applicants expressed no doubt as to the veracity of that statement, at least in so far as it related to the lack of Dr. M's assistance to the Chief Justice. The Court further observes that the applicants' statement that they were not aware that Dr M. was the Chief Justice's judicial assistant, confirms that,

in the impugned proceedings, Dr M. had not taken any witness testimony or affidavits, nor received documents produced with any testimony, or held sittings or issued deadlines for the submission of evidence, pleadings or other judicial acts by the parties. In this light, as the Court does not find it established that Dr M. participated as a judicial assistant in the impugned proceedings, it follows that there are no ascertainable facts capable of raising legitimate doubts as to the impartiality of the Constitutional Court in the present case.

62. In these circumstances, the Court finds that there has not been a violation of Article 6 § 1 of the Convention as regards the requirement of an impartial tribunal."

Mill-provi mressqa jirriżulta mingħajr ombra ta' dubju illi l-assistent ġudizzjarju Dr Abigail Critien bl-ebda mod qua assistent ġudizzjarju ma tat l-assistenza tagħha lill-Qorti Ċivili (Sezzjoni tal-Familja), il-Qorti Referenti, b'rabta mal-istess kawża fejn hi avukat difensur ta' waħda mill-partijiet.

Konsiderazzjoni oħra li f'xi każijiet għamlet il-Qorti ta' Strasburgu tirreferi għaċ-ċokon tal-ġurisdizzjoni li minnha jkun tressaq il-każ b'ilmenti simili. Din il-Qorti għandha ċerti riżervi fir-rigward tal-posizzjoni li ħadet dik il-Qorti pero' ser tiċċita l-każ **Nicholas v. Ċipru** (Appl Nru 63246/10) deċiż fid-9 ta' Jannar 2018 u dan għall-finijiet tal-kompletezza tad-deliberazzjonijiet rilevanti:-

"It cannot be overlooked that Cyprus is a small country, with smaller firms and a smaller number of judges than larger jurisdictions; therefore, this situation is likely to arise more often (see, mutandis mutandis, *Biagioli v. San Marino* (dec.), no. 8162/13, § 80, 8 July 2014, and *Micallef*, cited above, § 102; compare *Ramljak*, cited above, § 39). The Court has observed in its case-law that complaints alleging bias should not be capable of paralysing a defendant State's legal system and that in small jurisdictions, excessively strict standards in respect of such motions could unduly hamper the administration of justice (*A.K. v. Liechtenstein*, no. 38191/12, § 82, 9 July 2015"

Għandu jiġi emfasizzat illi l-ebda parti f'kawża m'għandha tallega, mingħajr ġustifikazzjoni, li hemm leżjoni ta' smigħ xieraq b'tentativ sabiex il-każ jinstema minn ġudikant u mhux min ieħor. Fuq din it-tema kellha dan xi tgħid il-Qorti tal-Appell fi provvediment mogħti fis-17 ta' Awissu 2017 fl-appell **Sharon Rose Roche vs. Id-Direttur tad-Dipartiment għall-Istandards fil-Ħarsien Soċjali et** (Rik Nru 35/16/1):

> Illi l-Qorti tagħraf u ma twarrabx b'ħeffa l-element tal-imparzjalita' suġġettiva u dik oġġettiva tal-ġudikant li kull parti f'kawża jistħoqqilha b'jedd tippretendi li jkun jimmanifesta ruħu. Madankollu, dan il-jedd ma għandux jinbidel f'għodda li bih parti f'kawża toħloq biżgħa li ma jkunx fondat jew okkażjoni biex wieħed jidħol f'sajda għall-ġudikant li tibdel il-proċess ġudizzjarju f'konkors għall-għażla ta' ġudikant favorit fuq ieħor u li jwassal għal dak li bnadi oħrajn huwa magħruf bħala "forum shopping". Dan jaf jissarraf f'abbuż tal-proċess ġudizzjarju taħt il-kappa tal-biżgħa tan-nuqqas ta' smigħ xieraq.

L-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea ma jagħtux id-dritt lill-parti li tagħżel il-ġudikant bħalma lanqas ma tagħtiha d-dritt li tbiddel il-ġudikant meta ma hemmx raġuni valida għall-astensjoni jew rikuża.

Din il-Qorti tikkonkludi dwar ir-referenza lilha magħmulha billi tiddikjara illi m'hemm l-ebda raġuni għar-rikuża jew astensjoni tal-Imħallef Abigail Lofaro mill-kawża fuq imsemmija pendenti quddiem il-Qorti Ċivili (Sezzjoni tal-Familja).

Decide

Għal dawn il-motivi l-Qorti qed tiddeċiedi dwar ir-referenza kostituzzjonali lilha magħmula billi:-

1. Twieġeb għall-kwestjoni riferita lilha mill-Qorti Ċivili (Sezzjoni Familja) bis-sentenza preliminari tagħha tal-10 ta' Jannar 2019 fl-ismijiet premessi, billi ssib illi ma ntweriex illi hemm jew jista' jkun hemm ksur tad-dritt fundamentali tal-attriċi għal

smigħ xieraq skond l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Liberatijiet Fondamentali bil-fatt illi l-avukat difensur tal-konvenut f'dik il-kawża, ossia l-Avukat Dottor Abigail Critien, hija wkoll Assistent Ġudizzjarju assenjata mal-Qorti li qiegħda tisma' l-kawża ta' separazzjoni personali ta' bejn il-partijiet u sakemm fl-ebda stadju tal-kawża *de quo* l-Assistent Ġudizzjarju imsemmija ma tagħti ebda assistenza bħala assistent ġudizzjarju lill-Qorti Referenti.

2. Għalhekk tordna lir-Reġistratur jgħaddi lura l-atti lill-Qorti Referenti sabiex tkompli tisma' l-kawża.

L-ispejjeż ta' dan l-episodju jkunu regolati fis-sentenza li tingħata fil-kawża li minnha saret ir-Referenza.

Moqrija

Onor. Robert G. Mangion
Imħallef

Lydia Ellul

Deputat Reġistratur